

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE EĞİTİM DENETİCİLERİ DERNEĞİ
EĞİTİM YÖNETİMİ PROFESÖRLER KURULU

EĞİTİM YÖNETİMİ BİLİM ALANI BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR KOMİTESİ RAPORU

HAZIRLAYANLAR

Prof. Dr. Yılmaz TONBUL, Ege Üniversitesi

Prof. Dr. Ruhi SARP KAYA, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan KOŐAR, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Rüyam KÜÇÜKSÜLEYMANOĞLU, Bursa Uludağ Üniversitesi

Őubat 2026

1. GİRİŞ

Eğitim sistemlerinin işleyişini, politika s¼reçlerini ve okul dinamiklerini anlama, yordama ve geliştirmede kritik bir role sahip olan Eğitim Y¼netimi bilim alanı, g¼c¼n¼ lisans¼st¼ tezler ve bu tezlerden ¼retilen bilimsel yayınlardan da almaktadır. Komitemiz tarafından hazırlanan bu rapor; T¼rkiye’de eğitim y¼netimi, denetimi, planlaması ve ekonomisi alanlarında y¼r¼t¼len tezlerin niteliğini, y¼nelimlerini ve buradan ¼retilen bilimsel yayımları analiz ederek mevcut akademik pratiği kapsamlı bir perspektifle değerlendirmeyi hedeflemektedir. Değerlendirme sonuçlarımızın bizlere yaptıklarımız ve yap(a)madıklarımız ¼zerinden d¼ř¼nme ve deneyimlerimizi paylaşma fırsatı vermesi de bu raporun amaçları arasındadır. Yapamadıklarımızı yapmama nedenleri farklılık g¼sterse de odaklanmamız gereken noktanın yapabileceklerimiz olduğunu dikkate alarak, ¼nce bir durum tespiti yapmayı ve arkasından ¼nerilerimizi sunmayı d¼ř¼nd¼k. ¼nerilerimizi yazarken gerçekteşirme koşullarının ana bilim dallarımızın tasarrufunda olanlarına ağırlık vermeye çalıştık. ¼te yandan hedeflerin gerçekteşmesinde birimler ve b¼l¼mler arasında disiplinlerarası iş birliği ve eřg¼d¼m içerisinde hareket etme ilkesini g¼z ¼n¼nde bulundurmaya çalıştık. ¼nerilerimizin bir kısmı enstit¼lerin veya fak¼ltelerin hatta rekt¼rl¼đ¼n de s¼rece dâhil olmasını gerektirmektedir. Doğrudan Y¼K’¼n yetki alanına giren ¼nerilerimiz de olmakla birlikte ¼nce ¼z¼m¼z¼ yoklamaya çalıştık. Raporunda sunduğumuz ¼nerilerin ¼nemli bir kısmı lisans¼st¼ ¼đrencilerimizin çalıştığı Mill¼ Eğitim Bakanlığını doğrudan ilgilendirmektedir. Bakanlığın y¼netici, denetici, ¼đretmen yetiştirme ve atama uygulamalarında son yıllarda gittikçe daha d¼ř¼k oranda Eğitim Y¼netimi bilim dalımızın ¼nerilerine kulak verdiğini g¼z ardı etmeden, ‘oluşan duvarları’ aşmanın yolunun bizim açımızdan ¼retmeye devam ederken, ¼rettiklerimizi de g¼zden geçirmekten geçtiğini d¼ř¼n¼yoruz. Eğitim Y¼netimi bilim dalımızın g¼çl¼ bir akt¼r olarak masada yerini alması için bizim kontrol¼m¼zde olan eksiklerimize odaklanmayı hedefledik. Bilimsel araştırmalarda ¼zg¼nl¼k kadar, araştırmacıların kendi yaklaşımlarıyla s¼rece kattıkları nitelik de değerlidir. ¼nerilerimizin sahada farklı uygulamalarla ve yeni yaklaşımlarla harmanlanarak zenginleşmesi, t¼m insanlık adına ortak bir kazanıma d¼n¼řecektir. Raporun bu anlamda akademisyenleri sınırlandıran bir metin olarak algılanmaması, tam aksine deneyimlerimizin paylaşılmasına katkı sunmaya zemin oluşturan bir iyi niyet taslağı olarak değerlendirilmesi bizleri mutlu edecektir.

Türkiye’de eğitim yönetimi alanındaki bilgi birikimi azımsanmayacak düzeydedir. Bu raporla, söz konusu akademik birikimin bir araya gelerek deneyimlerini paylaşmasına, bilimsel doğruları kararlılıkla ve gür bir sesle dile getirmeye devam etmesine katkı sunmayı hedefledik.

Bu rapor, yalnızca mevcut durumun bir fotoğrafını çekmekle kalmayıp; lisansüstü eğitim programlarının güncellenmesinden kurumsal araştırma ikliminin iyileştirilmesine, disiplinler arası etkileşimden danışmanlık süreçlerinin niteliğine kadar geniş bir yelpazede somut uygulama önerileri sunmaktadır. Raporun; akademisyenler, politika yapıcılar ve lisansüstü öğrenciler için temel bir rehber olması ve bilimsel araştırmaların eğitim sistemindeki somut sorunlara çözüm üreten bir yapıya dönüşmesine katkı sağlaması hedeflenmektedir. Öneriler geliştirilirken; ana bilim dalımızdaki ders içerikleri, öğretim yöntemleri, danışmanlık ilişkileri ve genel araştırma ikliminin tez niteliği üzerindeki doğrudan etkisi temel alınmıştır. Programlarımız bünyesinde üretilen tezler ve yayınlar, alanımızdaki bilimsel araştırma süreçlerini şekillendiren önemli bileşenlerdir.

Komitemiz, başlangıçta "Bilimsel Araştırmalar Komitesi" olarak yapılandırılmış olsa da Profesörler Kurulu Raporu'nda yer alan stratejik konulara¹ odaklanmıştır. Bu çalışma, siz değerli paydaşlarımızın görüş ve önerileriyle daha da zenginleşecektir. Değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

2. LİSANS ÜSTÜ ARAŞTIRMALARDA MEVCUT DURUM

Çalışma/Konu Alanlarımız

- Eğitim yönetimi tezlerinin %90’ı yönetim odaklı olup denetim, planlama ve ekonomi alanları ihmal edilmektedir. Araştırmalarda değişken çeşitliliği sınırlıdır; özellikle cinsiyet gibi anlamlı fark üretmeyen demografik değişkenler tekrar edilmektedir. Ayrıca konu seçimi, özgünlük veya paydaş beklentilerinden ziyade; veri toplama kolaylığı, izin süreçleri ve zaman kısıtı gibi pratik kaygılara dayalı olarak şekillenmektedir.

¹ Mevcut durum analizi ve öneriler (Tezler.için.öncelikli.arastırma.alanları?tez.konu.seçiminde.dönemsel.bağlamli.beklenti.ve.ayirt.edicilikler?yöntemsel.konular?dönem.projesi?yüksek.lisans.ve.doktora.tezleri.için.çerçeve.ilke.ve.standartlar)

- YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından ulaşılan 4.456 lisansüstü tez, Python tabanlı Doğal Dil İşleme (NLP) yöntemleriyle analiz edilmiştir. Oldukça farklı alanlarda ve çeşitlilikte araştırma yapılmasına karşın bazı alanlara çok daha az yoğunlaşmıştır. Buna göre şu sonuçlara ulaşılmıştır:
 - ✓ Tez başlıklarında en çok; öğretmen, okul, yönetim, örgüt, lider, algı ve davranış köklerine rastlanmıştır.
 - ✓ Alanın kuramsal temelini oluşturan denetim (n=21), politika (n=23), planlama (n=24) ve ekonomi (n=24) konularında üretilen tez sayısı oldukça sınırlıdır. Ayrıca okul öncesi, özel eğitim yönetimi ve dezavantajlı gruplar (göçmenler vb.) yeterince çalışılmamaktadır.

Tezlerde Yöntem Çeşitliliği

Araştırma Yöntem ve Desenleri

- **Nicel Ağırlıklı Yapı:** Tezlerin yaklaşık %50'si nicel, %40'ı nitel yöntemlerle tasarlanmaktadır; karma yöntemler ve deneysel çalışmalar (%2) ise oldukça sınırlıdır.
- **Desen Sınırlılığı:** Nicel çalışmalarda **ilişkisel tarama**, nitel çalışmalarda ise **durum çalışması** ve **olgubilim** desenleri baskındır. Etnografi, eylem araştırması ve kuram geliştirme gibi desenler yeterince karşılık bulmamaktadır.

Veri Toplama ve Analiz Süreci

- **Araç Bağımlılığı:** Veri toplamada %65 oranında **ölçek ve anket** kullanımı hakimdir. Araştırmacıların çoğunlukla hazır ölçeklerle hızlı sonuç almaya odaklandığı, gözlem yönteminin ise ihmal edildiği görülmektedir.
- **Analiz Düzeyi:** Analizler genellikle **t-testi ve ANOVA** gibi temel fark testleri düzeyinde kalmaktadır; YEM ve meta-analiz gibi ileri düzey analizlerin kullanımı henüz sınırlı seviyededir.

Örnekleme ve Çalışma Grubu

- **Öğretmen Odaklılık:** Çalışmaların %50-60'ı, ulaşılması en kolay grup olan **öğretmenler** üzerinde yürütülmektedir.

- **Kurumsal Kısıtlılık:** Örneklemeler daha çok temel eğitim ve genel liselerle sınırlı kalmakta; meslek liseleri, ilçe/il teşkilatları ve Bakanlık merkez örgütü üzerinde çok az çalışma yapılmaktadır.

Lisansüstü Tezlerin Nitelik ve İşlevsellik Sorunları

- **Özgünlük Sorunu:** Tezlerde yeni bir kuram geliştirilmemekte; daha çok Batı (özellikle ABD) kaynaklı kavram ve ölçeklerin Türkiye'ye uyarlanmasıyla yetinilmektedir.
- **Bilimin İşlevselliği Sorunu:** Eğitim yönetimi araştırmaları, bilimin "yordama ve kontrol" işlevinden ziyade mevcut durumu betimlemekle sınırlı kalmaktadır. Somut çözümler sunan deneysel çalışmaların eksikliği ve çeşitli politik etkenler nedeniyle üretilen akademik bilgi; politika yapıcılar ve uygulayıcılar (müdür, il/ilçe yöneticisi) tarafından karar süreçlerine dahil edilmemektedir. Sonuç olarak, büyük emeklerle hazırlanan tezler uygulama sahasına yansımamakta ve kütüphane raflarında atıl kalmaktadır.
- **Teknolojik ve Proje Çıktısı:** Tezlerden yazılım, donanım veya somut bir teknolojik ürün çıkma oranı yok denecek kadar azdır; projelendirilme düzeyi ise oldukça düşüktür.
- **Kültürel Bağlam Eksikliği:** Eğitim örgütleri, yerel kültür ve bağlam göz ardı edilerek işletme biliminden alınan kavramlarla (liderlik, bağlılık vb.) açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu durum, akademik üretime kültürel boyuttan katkı yapılmasını engelleyebilmektedir.
- **Yapay Zeka Kararsızlığı:** Öğrenciler sürece yapay zekayı daha fazla dahil ederken, danışman düzeyinde bu araçların kullanımını konusunda metodolojik bir kafa karışıklığı yaşanmaktadır.

Mezuniyet Sonrası ve Akademik Süreklilik

- **Yayın Pratiği:** Tezlerin üçte ikisi yayına dönüşse de, akademi dışındaki uygulayıcı mezunların bilimsel faaliyetleri mezuniyet sonrası kesilmektedir.

- **Bağ Kopukluğu:** Enstitülerin saha ile etkileşimi zayıftır; mezunların sahada geliştirilmesine yönelik sistemli bir takip mekanizması bulunmamaktadır.
- **Bakanlığın İlgisizliği:** Bakanlık, mezunlarımızı birikimleriyle ilgili alanlarda görevlendirmede yetersizdir.

3. LİSANSÜSTÜ ARAŞTIRMALAR İÇİN ÇERÇEVE ÖNERİLER

3.1. Lisansüstü Araştırma Niteliği Bağlamında Mevcut Derslerin Çeşitliliği ve İşlenişine İlişkin Düzenleme Önerileri

Yapılan saptamalar ışığında derslerin işlenişinde, tez konularının belirlenmesinde, tezlerin niteliğini ve yaygın etkisini artırmada aşağıdaki ilkelerin ve buna bağlı uygulama seçeneklerinin göz önünde bulundurulmasını öneriyoruz.

Müfredat ve Ders İşlenişine İlişkin Düzenlemeler

Lisansüstü tezlerin niteliğini ve toplumsal etkisini artırmak amacıyla aşağıdaki önerilerin hayata geçirilmesi öngörülmektedir:

1. Dinamik ve Esnek Müfredat Yapısı

- **Düzenli Güncelleme:** Eğitim Yönetimi programları, teknolojik gelişmeler ve güncel saha ihtiyaçları doğrultusunda periyodik olarak revize edilebilir.
- **Seçmeli Ders ve Disiplinler Arası Geçiş:** Zorunlu ders yükü azaltılarak seçmeli havuzu genişletilebilir; farklı ana bilim dallarından ders alma imkânı ile yöntemsel ve kuramsal çeşitlilik sağlanabilir.
- **Sahaya Özgü Programlar:** Bölgesel sorunlara, okul türlerine ve bakanlık teşkilatının farklı kademelerine yönelik spesifik dersler açılabilir.
- **Esnek Doktora Planları:** Öğrencinin araştırma odağına göre şekillenen kişiselleştirilmiş ders planları uygulamaya konulabilir. Öğrencilerin; kendi tez önerileriyle programa başvurması, belirlenmiş tematik konulara yönelmesi veya yürütülen projelere dahil olması gibi farklı giriş yolları desteklenebilir.

- **Kuramsal Sorgulama:** Batı kaynaklı kuramlar mutlak doğru kabul edilmek yerine yerel kültürel kodlara uygunluğu bakımından eleştirel bir süzgeçten geçirilebilir. Kavram ve kuram geliştirme temelli bir yaklaşımla dersleri işleme ve araştırmalar yapma teşvik edilebilir.

2. Yeni Nesil Öğrenme ve Teknoloji Entegrasyonu

- **Araştırma Odaklı Yaklaşım:** Derslerde didaktik bilgi aktarımı yerine merak uyandıran, sorun çözmeye dayalı ve araştırma odaklı bir yöntem izlenebilir.
- **Yapay Zeka ve Dijital Araçlar:** Yapay zekanın bilimsel süreçlerdeki işlevsel kullanımı müfredata dahil edilebilir; dersler sadece sınıflarda değil, saha stajları ve sanal atölyeler gibi esnek mekanlarda yürütülebilir.

3. Akademik Etkileşim ve Sertifikasyon

- **Gönüllü Akademisyen Havuzu:** Farklı üniversite ve disiplinlerden uzmanların ders süreçlerine katılımı teşvik edilerek öğrencilere çok sesli bir akademik iklim sunulabilir.
- **Mikro Sertifika Programları:** İleri analiz teknikleri ve akademik yazım gibi konularda kısa süreli uzmanlık eğitimleri düzenlenebilir; bu eğitimlerin mezuniyet kredilerine sayılması değerlendirilebilir.

3.2. Araştırma İkliminin Geliştirmeye Yönelik Öneriler

Lisansüstü araştırma niteliğini artırmak adına kurum kültürünün araştırma odaklı bir yapıya kavuşturulması için şu adımlar atılabilir:

1. Akademik Etkileşim ve Bilgi Paylaşımı

- Yapay zekâ, teknolojik dönüşüm, eğitim politikaları ve ekonomi gibi güncel gelişmeleri anlamaya ve yönlendirmeye yönelik düzenli akademik oturumlar gerçekleştirilebilir.

- Millî Eğitim Akademisi veya eğitim yönetimindeki yapısal değişimler gibi güncel sorunların tartışıldığı toplantılar aracılığıyla tez konuları saha ihtiyaçlarına göre şekillendirilebilir.
- Araştırma sürecinde karşılaşılan metodolojik veya operasyonel sorunların paylaşıldığı, danışmanlık uygulamalarını güçlendiren deneyim aktarım toplantıları düzenlenebilir.

2. Görünürlük ve Dijital Entegrasyon

- Bilimsel etkinlikler, tez önerileri, TİK toplantıları ve savunma tarihleri dijital kanallar üzerinden düzenli olarak duyurularak ilgili tüm paydaşların katılımı teşvik edilebilir.
- Yapay zekâ ile ana bilim dalı konularının kesiştiği özgün tez çalışmaları öncelikli olarak desteklenebilir.

3. Mezunlarla Bağ ve Mentorluk

- Mezunların görev ve konum bilgilerini içeren bir veri tabanı oluşturularak saha ile akademik birim arasındaki bağ korunabilir.
- Mezun öğrencilerin derslere katılımı sağlanarak mevcut lisansüstü öğrencilerine yönelik mentorluk ve akran danışmanlığı uygulamaları hayata geçirilebilir.

4. Akademik Hareketlilik ve Araştırma Odaklılık

- Eğitim yönetimi başta olmak üzere, eğitim bilimleri ve farklı disiplinlerin kongre süreçlerine yüz yüze etkin katılım teşvik edilebilir.
- Yüksek kongre ücretlerinin yarattığı kısıtlılığı aşmak amacıyla, tezlerin projelendirilmesi ve kongre katılım giderlerinin bu projelere dahil edilmesi yöntemleri üzerinde durulabilir.
- Doktora sürecindeki öğrencilerin makale, bildiri ve kitap bölümü gibi farklı platformlarda bilimsel yayın deneyimi kazanmaları desteklenebilir.

- Tez konuları, mevcut ölçeklere göre değil; sahadaki gerçek sorunları çözme ve toplumsal fayda üretme odaklı belirlenebilir.

5. Akademik ve Sosyal Ağların Güçlendirilmesi

- **Uzmanlık ve İletişim Havuzları:** Bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde akademisyenler, kurumlar (MEB, AB, TÜBİTAK), yayınevleri ve sivil toplum kuruluşlarını içeren geniş kapsamlı araştırma ve uzmanlık ağları oluşturulabilir.
- **Proje Odaklı İş Birlikleri:** Tez çalışmalarının AB, TÜBİTAK veya BAP projelerine dönüştürülmesi teşvik edilebilir; yerel yönetimlerle eğitim odaklı ortak projeler geliştirilebilir.
- **Mezun ve Paydaş Etkileşimi:** Mezunlarla bağları korumak ve onları araştırma iklimine dahil etmek amacıyla sosyal medya ağları ve etkileşim platformları kurulabilir.

6. Araştırma Süreçlerinin Modernizasyonu ve Tanıtımı

- **Dijital İzleme Sistemleri:** Tez sürecinin her aşamasını açıklayan ve takibi kolaylaştıran dijital izleme sistemleri hayata geçirilebilir.
- **Bilimsel Yayın Deneyimi:** Lisansüstü öğrencilerin dergi yayın süreçlerine katılımı; araştırma görevlilerinin ise hakemlik ve editörlük süreçlerinde yardımcı rollerle deneyim kazanması desteklenebilir.
- **Kurumsal Tanıtım:** Üniversite bünyesindeki araştırma merkezleri, disiplinler arası enstitüler ve proje destek birimleri öğrencilere sistematik olarak tanıtılabilir.

7. Uluslararasılaşma ve Süreklilik

- **Uluslararası İş Birlikleri:** Yurt dışından öğretim elemanlarının ders vermesi, eş danışmanlık uygulamaları ve tezlerin uluslararası projelere entegre edilmesi gibi yöntemlerle akademik dünya ile bütünleşme sağlanabilir.

- **Lisans Düzeyinde Farkındalık:** Araştırma iklimi lisans seviyesine yayılabilir; öğrencilere lisansüstü eğitim ve bilimsel kariyer yolları hakkında fakültenin her alanında düzenli bilgilendirme yapılabilir.

8. İşlevsellik ve Çıktı Odaklılık

- **Sorun Çözme Hedefi:** Tezlerin sadece durum tespitiyle sınırlı kalmayıp, günlük hayattaki gerçek bir sorunu çözmeye odaklanması öncelenebilir.
- **Yayıncılık Vizyonu:** Danışmanlık sürecinde uluslararası nitelikli dergilerin tanıtımı yapılabilir; uzun vadeli bir hedef olarak EYEDDER bünyesinde akademik bir yayınevi kurulması fikri değerlendirilebilir.

3.3. Tez Süreci ve Danışmanlık Uygulamalarına Yönelik Öneriler

Tezlerin bilimsel niteliğini ve özgünlüğünü artırmak adına danışmanlık süreçlerinde şu yaklaşımlar benimsenebilir:

1. Konu Belirleme ve Olgunlaştırma Süreci

- **Etkileşimli Seçim:** Tez konusu, geniş çerçeveli ve çok paydaşlı etkileşimli süreçlerle belirlenebilir.
- **Ders-Tez Entegrasyonu:** Lisansüstü derslerde öğrencileri doğrudan tez konusuna yönlendirecek ödevler, kısa araştırmalar ve bilimsel mecralara katılım gibi uygulamalar öne çıkarılabilir.
- **Ortak Akıl Platformları:** Tez konularının ana bilim dalı içinde ve disiplinler arası ortamlarda tanıtılması, eleştirel görüşlerle olgunlaştırılması için uygun zeminler hazırlanabilir.
- **Kolokyum Uygulamaları:** Farklı aşamalardaki öğrencilerin ve diğer disiplinlerden araştırmacıların bir araya geldiği kolokyumlar aracılığıyla tezler üzerinde istişareler yürütülebilir.

2. Danışman Seçimi ve Yeterliklerinin Geliştirilmesi

Lisansüstü eğitimde danışmanlık sürecinin verimliliğini artırmak amacıyla aşağıdaki uygulamalar hayata geçirilebilir:

1. Çok Yönlü Danışman Seçim Süreci

- **Stratejik Zamanlama ve Eşleşme:** Danışman seçimi mümkünse birinci dönem sonunda; öğrencinin çalışma konusu, tercih ettiği araştırma deseni ve öğretim üyesinin akademik yükü dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.
- **Tanıtım ve Bilgilendirme:** Öğretim üyelerinin çalışma alanlarını, projelerini ve beklentilerini paylaştığı oryantasyon ortamları aracılığıyla öğrencilerin bilinçli tercih yapması sağlanabilir.
- **Çoklu Danışmanlık:** Araştırma konusunun disiplinler arası niteliğine veya teknik gereksinimlerine göre ikinci danışmanlık uygulaması yaygınlaştırılabilir. Doktorasını tamamlamış araştırma görevlileri ve özellikle doktoralı öğretmenler, yüksek lisans öğrencilerine ikinci danışman olarak atanabilir.
- **Danışmanlık Deneyim Paylaşımı:** Etkili danışmanlık yöntemleri ve süreçte karşılaşılan sorunlar üzerine düzenli tartışma oturumları ve deneyim paylaşım toplantıları düzenlenebilir.
- **Geri Bildirim Mekanizması:** Tez süreci sonunda, sürecin niteliğini ölçmeye yönelik "danışman değerlendirme formları" uygulamaya konulabilir.
- **Arabuluculuk Sistemi:** Danışman ve öğrenci arasında yaşanabilecek olası uyuşmazlıklarda her iki tarafın da destek alabileceği formel arabuluculuk mekanizmaları yapılandırılabilir.

2. Tez konusunun belirlenmesinde ölçüt listesi için önerimiz aşağıda verilmektedir.

Ölçüt	Gösterge
Üretilecek bilginin bilimsel işlevleri	Durumu saptama
	Nedenlerini belirleme ve ilişkilendirme
	Yordama yapmaya uygunluk

	Kontrol etmeye uygunluk	
Üretilecek bilginin türü	Kavram geliştirme	
	Kuram geliştirme	
	Model geliştirme	
	Uygulamaya dönük pratik bilgi	
Üretilecek bilginin yararlanıcıları	Öğrenciler	Nasıl?
	Öğretmenler	
	Yöneticiler	
	Politika yapıcılar	
	Veliler	
	Araştırmacılar	
	Diğer (lütfen belirtiniz):	